

Rapport 2007:63

Arkeologisk förundersökning/antikvarisk kontroll

Hällestad - Lämneå bruk

Schaktning för bredband

Hällestad och Tjällmo socknar
Finspångs kommun
Östergötlands län

Mats Magnusson

Hällestad - Lämneå bruk

Schaktning för bredband

Innehåll

Sammanfattning	2
Inledning	4
Områdesbeskrivning.	4
Syfte	4
Metod och dokumentation	4
Resultat och tolkning	4
Referenser	4
Tekniska uppgifter.	6

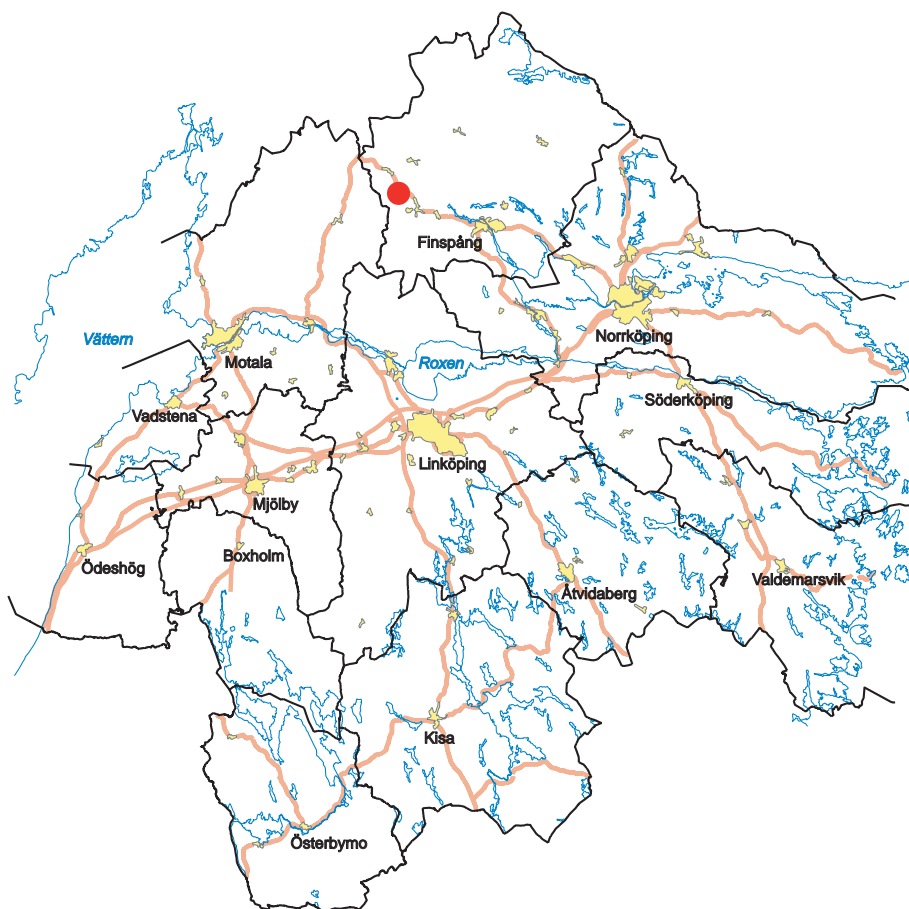
Ö S T E R G Ö T L A N D S L Ä N S M U S E U M
A V D E L N I N G E N F Ö R A R K E O L O G I

Box 232 • 581 02 Linköping • Tel 013 - 23 03 00 • Fax 013 - 12 90 70
info@ostergotlandslansmuseum.se • www.ostergotlandslansmuseum.se

Sammanfattning

Östergötlands länsmuseum utförde hösten 2002 en arkeologisk förundersökning i form av antikvarisk kontroll i Hällestads samhälle utmed sträckan Lämneå bruk – Hällestad – Borggård i Tjällmo och Hällestad socknar, Finspångs kommun. Utredningen utfördes i samband med schaktningar inför nedläggandet av bredbandskablar. Arbetet utfördes på uppdrag av Finspångs Stadsnät Finet AB. Vid förundersökningen framkom inget av arkeologiskt intresse.

Mats Magnusson
antikvarie

Figur 2. Utdrag ur Vägkartans blad 94 Finspång, med aktuellt område markerat. Skala 1:100 000.

Inledning

Under hösten 2002 utförde Östergötlands länsmuseum en arkeologisk förundersökning i form av en antikvarisk kontroll på en sträcka mellan Lämneå bruk – Hällestad – Borggård. Arbetet föranleddes av nedläggandet av en bredbandskabel i Hällestad och Tjällmo socknar, Finspångs kommun.

Den arkeologiska förundersökningen utfördes efter beslut från Länsstyrelsen i Östergötlands län. Uppdragsgivare var Finspångs Stadsnät Finet AB vilka även svarade för de arkeologiska kostnaderna. Ansvarig för förundersökningen och den antikvariska kontrollen var antikvarie Viktoria Björkhager och ansvarig för utformningen av rapporten var undertecknad. Sammanlagt omfattade förundersökningen och den antikvariska kontrollen 3 st fältdagar.

Områdesbeskrivning

Området kring Finspång och Hällestad är ur fornlämningsynpunkt känt dels för den stora förekomsten av stenyxor upphittade på åkrarna och dels för medeltida järnhantering men även senare tiders dito. Terrängen är i denna, norra, del av Östergötland sprickdalsbetonad med barrskogar och många små sjöar samt myrmarker. Av jordarterna dominerar den sandiga – moiga moränen och odlingsmarken är ganska begränsad. Vid Hällestad breder dock ett svagt böljande odlingslandskap ut sig.

Kring Hällestad finns flera fynd av stenyxor som exempelvis RAÄ 131, 134 och 221, men en stor del av de yxor som hittats finns inte upptagna i fornminnesregistret utan ligger hemma hos privatpersoner. Stenåldersmaterialet är med andra ord mer omfattande än vad som gör sig gällande i fornlämningsregistret.

Den andra typen av fornlämning som dominerar området är lämningar efter järnhantering. Strax norr om Hällestad samhälle ligger Österby hytta. Den var i bruk i början av 1600-talet men lades ner och ersattes av en hytta i Borggård kring 1670. År 1714 flyttades smältstället åter tillbaka till Österby, som var i bruk troligen ända fram till 1818 (Pettersson 1995:82f).

Flera iakttagelser av lämningar som hör samman med järnframställning har framkommit bl a vid Österby Gästgivaregård, norr om bytomten samt vid nedläggandet av VA-ledningar norr om församlingshemmet och vid anläggandet av ett vattenverk vid Hällestads kyrkby. I fornlämningsregistret hittades en registrerad husgrund på allmanningen. Denna hör samman med Österby bytomt som låg norr om

Hällstaån. Söder om ån låg Västerby med kyrkan (Björkhager 2003).

Östergötlands länsmuseum utförde under hösten 1995 en arkeologisk förundersökning norr om Hällestadån vid platsen för Österby bytomt. Vid undersökningen påträffades bebyggelse lämningar och olika typer av kulturlager (RAÄ 310).

Syfte

Syftet med den arkeologiska förundersökningen var att tillse att fast fornlämning berördes i så liten omfattning som möjligt av det planerade arbetsföretaget. Detta skulle ske genom att schaktsträckningen, om möjligt, justerades i höjd- eller sidled om så krävdes. Fast fornlämning som påträffades skulle undersökas och dokumenteras avseende karaktär och omfattning. Påträffade lämningar skulle om möjligt även dateras.

Metod och dokumentation

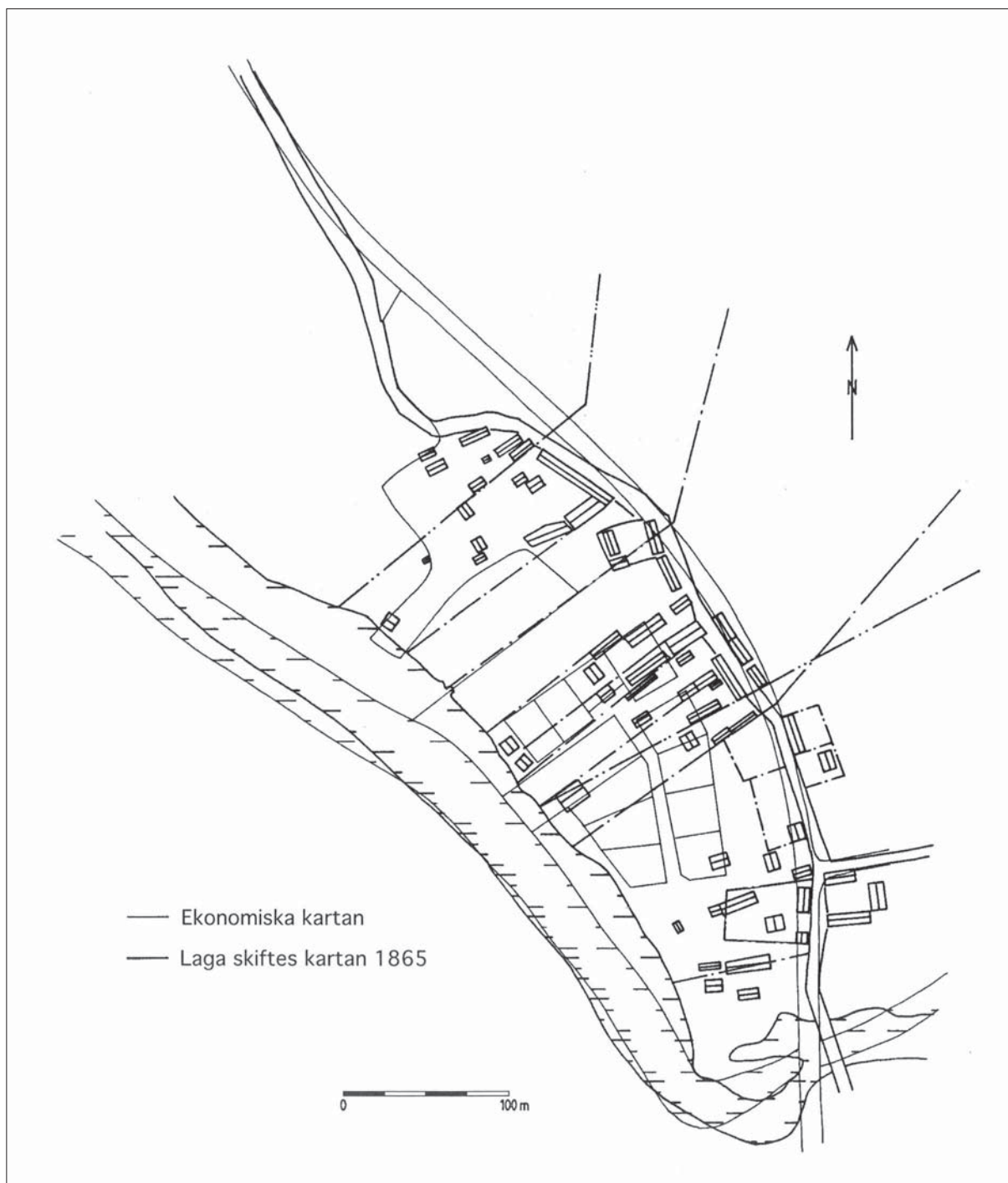
Den arkeologiska förundersökningen genomfördes i form av en antikvarisk kontroll i samband med schaktningsarbetena i Hällestads samhälle samt på topografiskt utvalda ytor där schaktning skedde i åkermark. Sammanlagt uppgick den fältarkeologiska tiden till 3 dagar. Dokumentationsmaterialet förvaras på Östergötlands länsmuseum.

Resultat och tolkning

Inga fornlämningar framkom vid sökschaktningarna. Östergötlands länsmuseum gjorde bedömningen att ledningsschaktningen kunde genomföras som planerat.

Referenser

- Björkhager V. 2003. *Hällestad – Grytgöl. Arkeologisk förundersökning*. Rapport ÖLM 2003:55. Linköping
- Pettersson Ö. 1995. Hällestads bergslag. *Vreta Klosters hembygdsförenings skriftserie nr 11*. Andra upplagan. Linköping.
- Lantmäteriet i Linköping. Akt FR 05-HÄL-305. Laga skifteskartan för Hällestad. 1865.

Figur 3. Historiskt kartöverlägg baserat på laga skifteskartan från 1865 och ekonomiska kartan.

Tekniska uppgifter

Sträcka	Lämneå bruk – Hällstad – Borggård
Socknar	Tjällmo och Hällestad
Kommun	Finspång
Län och landskap	Östergötland
Ekonomiska kartans blad	095 27 (9F 2h Hällestad), 095 35 (9F 3f Annsjön)
Koordinater	X6511350-6516440, Y1486660-1479520
Koordinatsystem	RT90 2,5 gon V
Höjdsystem	Rikets
Typ av undersökning	Arkeologisk förundersökning/antikvarisk kontroll
Länsstyrelsens dnr	431-11510-02
Länsstyrelsens handläggare	Bror-Tommy Sturk
Länsstyrelsens beslut	Muntligt 2002
ÖLM dnr	393/02
ÖLM projektnr	6746
Uppdragsgivare	Finspångs Stadsnät Finet AB
Kostnadsansvarig	Finspångs Stadsnät Finet AB
Projektledare	Viktoria Björkhager
Rapportarbete	Mats Magnusson
Fältarbetsperiod	Hösten 2002
Fynd	Nej
Foto	Nej
Analyser	Nej
Grafik	Lasse Norr
Renritning	-
Grafisk form	Johan Levin
Dokumentationsmaterialet förvaras på Östergötlands länsmuseum.	
Ur allmänt kartmaterial	© Lantmäteriverket dnr 507-99-499
ISSN 1403-9273	Rapport 2007:63 © Östergötlands länsmuseum

Östergötlands länsmuseum utförde hösten 2002 en arkeologisk förundersökning i form av antikvarisk kontroll utmed sträckan Lämneå bruk – Hällestad – Borggård i Tjällmo och Hällestad socknar, Finspångs kommun. Utredningen utfördes i samband med schaktningar inför nedläggandet av bredbandskablar. Vid förundersökningen framkom inget av arkeologiskt intresse.